

Seks in de media en kinderen

In 2005 werd Nederland opgeschrikt door een aantal groepsverkrachtingen waarbij de daders en slachtoffers niet ouder waren dan vijftien jaar. In de nieuwsberichtgeving ontstond al gauw het beeld dat de daders hun seksuele veroveringen baseerden op voorbeelden uit muziekclips van TMF, MTV en The Box. Politici wezen daarop op de verantwoordelijkheid van die muziek-zenders en vroegen om een strengere controle door het NICAM. Het Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audio-visuele Media zou beter moeten toezien op de leeftijds-classificatie van mediaproducties¹.

Seks in de media is een gevoelig onderwerp waar niet alleen politici hun gedachten over hebben, ook medewerkers van de omroepen en opvoeders thuis hebben soms hun twijfels. Want kan het kwaad wanneer kinderen seks in televisieprogramma's of films of op internet zien? Gaan kinderen denken dat het normaal is om in minimale kleding rond te lopen, net als popsterren in de muziekclips doen? Hebben kinderen geen enkele gêne bij het plaatsen van foto's van zichzelf op profielsites of overzien ze gewoon de gevolgen niet? En tot slot, vinden kinderen het eigenlijk wel leuk of spannend om naar seks te kijken, of valt dat juist wel mee?

Waarschuwen voor producties met seks

Sommige seksuologen vinden dat seks op zich helemaal niet slecht is (als mensen elkaar liefhebben is dat heel normaal) en daarom in de media net zo goed vertoond mag worden als alle andere gewone menselijke gedragingen. In de praktijk lijkt het ook steeds gewoner dat kinderen in hun dagelijks mediagebruik geconfronteerd worden met beelden van seks, omdat er in reclames, films, tv-programma's en op internet steeds vaker aan gerefereerd wordt. Anderzijds ligt seks maatschappelijk nog steeds erg gevoelig en zijn er personen die vanuit (levens)overtuigingen vinden dat dat niet publiekelijk vertoond moet worden; zeker niet aan kinderen. Daarnaast zijn er mensen die geen onderzoek nodig hebben om te vinden dat seks op televisie slecht is voor kinderen. Die 'weten' gewoon dat je kinderen niet naar dat soort dingen moet laten kijken, omdat ze erdoor op verkeerde ideeën gebracht kunnen worden.

Tegenwoordig worden alle televisieprogramma's, bioscoopfilms, video's en DVD's die mogelijk schadelijk zijn voor jeugdige kijkers in Nederland voorzien van een leeftijds aanduiding en een symbool: een *Kijkwijzer* pictogram². Ook sommige beelden die via mobiel-tjes opgehaald worden hebben zo'n pictogram. Een *Kijkwijzer* pictogram waarschuwt bijvoorbeeld voor angstaanjagende scènes, geweld of voor seks. Dat laatste pictogram bestaat simpelweg uit twee keer twee voetjes; het symbool voor vrijende mensen. De waarschuwing voor seks in mediaproducties is er niet zomaar. Het

NICAM (Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audiovisuele Media) die de *Kijkwijzer* organiseert, heeft eind jaren negentig bij ouders laten onderzoeken welke inhoud van programma's en films zij schadelijk achten voor kinderen³. Daaruit bleek dat veel ouders seks voor jeugdige kijkers niet geschikt vinden en via de *Kijkwijzer* willen afwegen of een programma met seks door hun kinderen bekeken kan worden. Internet wordt op het moment niet geclassificeerd, omdat het nog te moeilijk is zoveel miljoenen pagina's die wereldwijd worden verspreid met steeds weer wisselende inhoud te controleren en van een leeftijdsclassificatie te voorzien. Er zijn wel filtersystemen die de meeste grove sites buiten de deur kunnen houden.

Wat wordt eigenlijk met seks bedoeld?

Voor mediaonderzoekers blijkt het vaak moeilijk om een harde scheidslijn te trekken tussen porno of soft erotiek en bijvoorbeeld romantiek of documentaires over naturisme. Een duidelijke definitie van seks in de media is er niet. Beelden van nudisten zijn misschien niet erotisch bedoeld maar door sommige kijkers kunnen ze wel als zodanig worden opgevat. Het bepalen van mediaseks is dus een subjectief proces. Bij het in kaart brengen van de hoeveelheid seks in de media kijken onderzoekers meestal wel naar beelden waarin duidelijk expliciet intiem gedrag tussen twee of meer personen te zien is⁴. Zulk gedrag is bijvoorbeeld vrijen, innig omhelzen, intiem kussen, sensueel aanraken van het lichaam, geslachtsgemeenschap (openlijk in beeld of versluierd) of aanrandingen en verkrachtingen

(als vormen van gewelddadige seks). In sommige studies wordt ook gekeken naar beelden van prostitutie en naar het voorkomen van personen, al dan niet gekleed, in verleidelijke poses. Tot slot, richten de onderzoekers van seks in de media zich tegenwoordig ook steeds meer op wat er in mediaproducties wordt gezegd over seksualiteit; bijvoorbeeld of wordt gesproken over intiem, seksueel gedrag, over geslachtsorganen, of over andere zaken die met seksualiteit en erotiek te maken hebben.

Meer seks in de media voor jongeren

De mate waarin en de manier waarop seksualiteit en erotiek in de media voorkomen is nog relatief vaak onderzocht. Volgens deze, meestal Amerikaanse, inhoudsanalyses kunnen jongeren nu veel meer seks in de media zien dan vroeger en wordt de seks nu ook veel nadrukkelijker in beeld gebracht dan vroeger⁵. Met de komst van internet is dit scenario alleen maar sterker geworden; seks en erotiek zijn op het net via een paar muisklikken bereikbaar; ook voor kinderen en jongeren. En veel op jeugdigen gerichte tijdschriften en muziekbladen besteden tegenwoordig ook veel pagina's en foto's aan romantiek, relaties en seksualiteit. Het lijkt haast alsof jeugdigen en seks een hot topic is; jongeren houden op profielsites als sugababes.nl, superdudes.nl of happygirls.nl hun eigen profielsite bij waarop ze niet alleen hun hobby's, sterrenbeeld en leeftijd vermelden, maar vaak ook hun seksuele geaardheid en andere intieme zieleroesen.

Het onderzoek naar mediaseks wijst ook uit dat seks en erotiek in de media sterk

verschillen van de realiteit. Tussen mannen en vrouwen die in de media betrokken zijn bij seks, zijn er drie opvallende verschillen: (1) vrouwen zijn veel vaker naakt te zien dan mannen (op televisie vier keer zo vaak); (2) mannen zijn vaak dominant bij seksueel geladen gedrag en vrouwen meestal onderdanig; en (3) vrouwen gedragen zich vaker uitnodigend of provocerend dan mannen in erotische of romantische scènes. Kortom vrouwen worden in de media veelal als lustobject voor mannen gepresenteerd. Bovendien gelden zulke verschillen niet alleen voor het algemene televisieaanbod, maar ook voor drama-producties gericht op jongeren⁷. Daarnaast verschilt het beeld van seks in de media ook op andere punten van de werkelijkheid: personen die seksuele handelingen met elkaar verrichten hebben bijna nooit een vaste relatie; personen die aan seks doen zijn vooral jong, slank en succesvol; personen die seks hebben doen dat vaker om het seksuele genot dan als uiting van liefde; personen die aan seks doen genieten daar bijna altijd van; en tot slot, negatieve consequenties van seksueel gedrag (ongewenst zwanger, geslachtsziekten, of gewetenswroeging) en bewust veilig vrijen (condoomgebruik) worden bijna nooit getoond.

Effecten van seks in de media

Hoe erg is het nu eigenlijk wanneer kinderen programma's of films of internetsites met seks bekijken? Eigenlijk is daarover maar weinig met zekerheid te zeggen, tenminste als we af moeten gaan op onderzoek^{8 9}. Anders dan bij mediageweld, is er slechts een studie verricht

naar de gedragseffecten die bij kinderen jonger dan twaalf jaar optreden als ze programma's met seks zien¹⁰. Bij pubers en jonge adolescenten is zulk effectonderzoek ook maar mondjesmaat uitgevoerd^{11 12}. Er zijn wel meerdere studies waarin geen beeldmateriaal is vertoond, maar waarbij kinderen en pubers vragenlijsten hebben beantwoord over wat ze op televisie zien en wat ze daarvan vinden. Die onderzoeken kunnen niet duidelijk maken of de media de oorzaak zijn van wat kinderen denken en doen, maar geven wel inzicht in een mogelijke samenhang tussen bijvoorbeeld het kijkgedrag en de interesse van kinderen voor seksualiteit of hun eigen seksueel gedrag.

Dat er zo weinig onderzoek is gedaan naar de reacties van jeugdigen op beelden van seks heeft te maken met ethische overwegingen. Waar veel mediaonderzoekers geen moeite hebben om beelden van geweld aan kinderen te tonen, zijn ze (niet onterecht) gereserveerd als het gaat om het vertonen van scènes met romantiek, softe erotiek of meer. Toch wil dat niet zeggen dat we helemaal niets kunnen zeggen over hoe dergelijk beelden door jeugdigen worden ervaren en over de effecten die seks in de media mogelijk op jonge kijkers kan hebben. Voor een deel zijn de resultaten van onderzoek met 'oudere' kijkers ook voorstelbaar bij 'jongere' kijkers. Daarnaast weten onderzoekers wel hoe bijvoorbeeld geweldsbeelden in kunnen werken op het denk- en gedragspatroon van jeugdigen. Die inzichten zijn bruikbaar om de werking van seksbeelden op jongeren in te schatten. Hieronder bespreken we de effecten die mediaseks bij jeugdigen kan hebben op hun:

- gevoelens;
- kennis over seks;
- houding; en
- gedrag.

Effecten op gevoelens

Hoewel er nooit systematisch onderzoek naar is gedaan, wordt van kleuters en kinderen jonger dan acht jaar verondersteld dat zij met het zien van naakte mensen weinig problemen hebben. Bij blote mensen hebben kleuters geen seksuele associaties en daardoor ook geen aparte gevoelens. Anders is het wanneer heel jonge kinderen beelden zien van heftige seksuele handelingen, omdat ze deze nog niet goed kunnen interpreteren. Peuters of kleuters kunnen dan gaan denken dat een vriend paar aan het vechten is en dat kan tot onnodige angstgevoelens leiden. Bij wat oudere kinderen tot een jaar of acht is het ook voorstelbaar dat zij bij het zien van heftig vrijende mensen onzeker worden over de volwassenen in hun eigen omgeving, omdat ze de idee kunnen krijgen dat deze volwassenen zich ook zo 'wild' kunnen gaan gedragen. Kinderen zijn in deze leeftijdsfase nog bezig met het aanleren van gezonde emotionele relaties waarbij ook tederheid een plaats moet krijgen¹³. Heftige vrijscènes zijn daarom mogelijk schadelijk voor de emotionele ontwikkeling van kinderen jonger dan een jaar of acht omdat zij die beelden nog niet in een context kunnen plaatsen.

Als kinderen eenmaal een jaar of negen zijn worden zij heel bewust van relaties in hun omgeving, zoals binnen de vriendengroep en de familie. Ook krijgen zij oog voor hun

eigen lichaamsontwikkeling en voor de aankomende verschillen tussen jongens en meisjes. Daardoor krijgen zij een andere blik op gevoelens tussen mannen en vrouwen en op het naakte lichaam. Ze gaan begrijpen dat tederheid en bloot soms als aanstootgevend worden ervaren en dat mensen zich daarvoor kunnen schamen. Vanaf die leeftijd kunnen beelden van 'onschuldig' bloot, kinderen emotioneel raken en in verwarring brengen. Kinderen kunnen zich dan al ongemakkelijk voelen bij het zien van tamelijk onschuldig seksueel gedrag zoals knuffelen en strelen^{14 15}. Vooral kinderen die zelf nog niet aan het ontdekken van hun eigen seksualiteit toe zijn hebben de meeste hekel aan beelden van zoenen, vrijen en al te intiem knuffelgedrag van volwassenen. De gêne voor seksueel getinte media-inhouden houdt doorgaans aan tot een jaar of veertien. Vanaf die leeftijd gaan veel jongeren weer makkelijker om met seksualiteit, omdat zij dan weer meer vertrouwen hebben gekregen in hun eigen lichaam.

Seks in de media kan ook van invloed zijn op het beeld dat jeugdigen van zichzelf hebben en hoe ze zichzelf voelen. Onder pubers is in één studie gevonden dat hoe hoger zij seks op televisie waarderen, des te meer ze hun eigen seksuele gedrag vonden tegenvallen¹⁶. Zo'n verband is nog geen bewijs dat het negatieve zelfbeeld veroorzaakt wordt door het veelal romantische beeld dat de media van seks geven. Het omgekeerde kan natuurlijk ook: ontevreden pubers gaan hun heil bij de televisie zoeken en denken dan dat dat het beste is. Toch sluiten sommige onderzoekers het eerste effect niet uit. De emotionele ver-

banden zijn namelijk het sterkst bij de meest onzekere pubers. Die hebben meer vertrouwen in wat de televisie over seks 'vertelt' dan in 'informatie' van familieleden, vrienden en school. Met andere woorden vooral pubers die het beeld dat de media van seksueel gedrag geven geloven, krijgen op den duur het meest de indruk dat zij dat mooie beeld van seks niet zullen bereiken.

Kennis

Kinderen jonger dan twaalf jaar hebben doorgaans nog weinig begrip van wat seksuele termen (bijv. vagina of scrotum) precies betekenen. Via de media leren kinderen tot twaalf jaar daar ook niet veel over. Kinderen kunnen van tijd tot tijd wel (grove) uitspraken of benamingen van televisie of films overnemen, maar het is zeer waarschijnlijk dat kinderen die schuttingwoorden misschien nog wel vaker in andere situaties tegenkomen. Onderzoekers vermoeden daarom dat de media geen extra schadelijke effecten hebben op het seksueel gearde taalgebruik van kinderen. Kennis van seksuele begrippen kan bij pubers en adolescenten wel verbeteren als gevolg van het zien van programma's met (impliciete) seks¹⁷. Dit effect is bij adolescenten en oudere pubers groter dan bij jongere pubers, waarschijnlijk omdat oudere kinderen de begrippen beter kunnen inpassen in hun algemene kennis over het lichaam en gezondheid. Drama-producties waarin expliciet wordt stilgestaan bij veilig vrijen kunnen eveneens de bewustwording van adolescenten over ongewenst zwanger worden en het uitwisselen van gedachten met ouders daarover vergroten¹⁸. Of het voorstelbaar is

het voorstelbaar is dat kennis over geslachtsziekten en ongewenste zwangerschappen bij kinderen of jongeren via de media vaak in positieve zin wordt beïnvloed is echter twijfelachtig. Sommige onderzoekers houden het eerder voor mogelijk dat beelden van seks in de media jongeren doen vergeten dat geslachtsziekten en ongewenste zwangerschappen risico's van seks zijn, omdat de vervelende gevolgen van seks bijna nooit getoond worden in programma's met seks.

Houding

In correlatieve studies is gevonden dat het vaker zien van (impliciete) seks op televisie samen gaat met meer liberale opvattingen over vrije seks^{5 6 8}. In sommige studies is bijvoorbeeld gevonden dat pubermeisjes die vaker kijken naar muziekclips en romantisch drama (soaps) vrijer over seks blijken te denken¹⁹. In een meer recente Vlaamse studie is onder meisjes (12 en 15 jaar oud) een verband gevonden tussen het zien van prime-time actieseries en de opvattingen dat seks vooral om de seks moet gaan en dat mannen moeten domineren bij seks²⁰. Bij de jongens ging de liberale visie op seks buiten de liefdesrelatie gepaard met het zien van meer soaps en actierijke jeugdseries in de vooravond. Verder bleek dat zowel jongens als meisjes met meer liberale opvattingen over seks vaker hun seksfantasieën lieten leiden door beelden van televisie. Dit type onderzoek levert nog geen bewijs dat de vrijere gedachten over seks veroorzaakt worden door het televisieaanbod, omdat het ook goed mogelijk is dat jongeren die van zichzelf liberaler zijn meer voorkeur voor clips,

soaps of actieseries met stereotype beelden van man-vrouw relaties hebben.

Toch zijn er wel aanwijzingen dat de media wel degelijk een invloed kunnen hebben op jongeren. Zo zijn er experimenten uitgevoerd waarin jong volwassenen (studenten van circa 18 tot 25 jaar) films te zien kregen waarin gewelddadige seks en verkrachtingen als positief werden voorgesteld^{21 22}. Vooral mannelijke adolescenten bleken na het regelmatig zien van zulke beelden het seksuele geweld minder ernstig te vinden. Ook reageerden ze na het regelmatig zien van deze 'slasher'-films steeds minder angstig en leefden ze steeds minder met de vrouwelijke slachtoffers mee. Tot slot, gingen de jonge mannen denken dat vrouwen het niet erg, of zelfs lekker vinden om verkracht te worden. In ander onderzoek naar de effecten van niet-gewelddadige seks is bij studenten gevonden dat het geregeld zien van films of programma's met seks ook tot andere, meer liberale denkbeelden kan leiden. In het bijzonder gaat het dan om een meer tolerante houding over seks buiten of voor het huwelijk en over promiscuïteit. Tot slot, zijn er twee onderzoeken die ook bij jongere kijkers een effect niet uitsluiten. In één studie zijn 13- en 14-jaar oude kinderen vijf achtereenvolgende avonden *at random* ingedeeld in een van de volgende drie condities: 3 uur televisie waarin geregeld scènes voorkwamen van ongetrouwde partners die een impliciete seksuele relatie onderhielden, 3 uur vergelijkbare televisie maar zonder seksuele relaties, of 3 uur zonder televisie en in plaats daarvan boeken en weekbladen lezen¹¹. De kinderen die 15 uur televisie met

seksuele relaties hadden gezien vonden overspel aan het eind van het onderzoek beduidend minder erg dan de andere kinderen. Bovendien dachten die kinderen ook minder vaak dat het slachtoffer van overspel onrecht was aangedaan. De effecten van de televisieconditie waren echter maar klein en de opvattingen van de jongeren hielden ook verband met de mate waarin zij met hun ouders over seks konden praten. In een tweede effectstudie kregen 13- en 16-jarige pubers wel of geen MTV muziekvideo's te zien²³. Na één uur muziekclips vonden zowel de jongere als oudere pubers het meer gewoon om seks voor het huwelijk te hebben dan hun leeftijdsgenoten die geen clips hadden gezien. Het aantal pubers dat aan dit onderzoek meedeed was echter zeer klein, waardoor de houdingseffecten ook uit dit onderzoek met reserve bekeken moeten worden.

Gedrag

Studies waarin het gedrag van kinderen of pubers is onderzocht in relatie tot hun ervaringen met seks in de media zijn er maar heel erg weinig. Er is een studie waarin eerst aan ouders van 11-jarige kinderen is gevraagd hoe vaak hun kinderen programma's met een (impliciete) seksuele inhoud zagen en waarin diezelfde kinderen later op 16-jarige leeftijd nog eens zijn ondervraagd over hun seksuele ervaringen¹⁰. Er werd geen verband gevonden tussen het veel of weinig zien van programma's met seks op jonge leeftijd en het seksuele gedrag vijf jaar later, wat zou betekenen dat mediaseks geen invloed heeft op het gedrag van kinderen. Het kan echter ook zijn dat zo'n verband ontbrak, omdat de kinderen op 11-jarige

leeftijd nog te weinig in seksualiteit en programma's daarover geïnteresseerd waren, of omdat de ouders erg gereserveerd waren bij het aangeven of hun jonge kinderen wel eens seks hadden gezien.

Ander onderzoek onder wat oudere kinderen naar de samenhang tussen het zien van expliciete of gesuggereerde seks en de eigen seksuele ervaringen wijzen wel op een verband. Zo is bij pubers en jonge adolescenten vastgesteld dat kinderen die vaker naar programma's met (onschuldige) seks kijken meestal op jongere leeftijd hun eerste seksuele ervaring hebben²⁴. Voor volwassenen en adolescenten is hetzelfde gevonden met expliciete seksbeelden. Ook is in één studie gevonden dat negroïde meisjes van 14 tot 18 jaar die vaker naar erotische films (16+) keken vaker seks hadden, dat vaker met verschillende partners deden, vaker seksuele aandoeeningen hadden en minder vaak voorbehoedsmiddelen gebruikten²⁵. Zulke verbanden bewijzen nog niet dat het kijken naar seks de oorzaak is van vroeger en vaker aan seks doen, want het is ook mogelijk dat vroegrijpe kinderen eerder op zoek gaan naar seks in de media. Maar dat seksbeelden aan kunnen zetten tot seksueel gedrag is toch niet helemaal uit te sluiten. In ieder geval is er één experimenteel onderzoek bij jonge mannen waaruit zo'n gedragseffect aannemelijk wordt²⁶. Deze mannen kregen eerst of een erotische film of een film waarin geen seks voorkwam te zien. Daarna verbleven de mannen in een ruimte samen met vrouwen waar ze zich 'vrij' konden bewegen. De vrouwen wisten niet wat de mannen daarvoor hadden ge-

zien, maar rapporteerden wel systematisch dat de mannen die de expliciete seksbeelden hadden gezien zich meer seksistisch en opdringerig gedroegen dan de mannen die geen seksbeelden hadden gezien. Blijkbaar waren de mannen direct na het zien van de seksfilms meer opgewonden en lieten zij dat in hun gedrag meer merken dan de mannen die een neutrale film hadden gezien.

Wat ouders kunnen doen

Hoewel de weinige studies naar seks in de media erop lijken te wijzen dat het zien van seksbeelden op jongere leeftijd kinderen op wat latere leeftijd vroegrijp kan maken, houden de wetenschappers zich nog op de vlakte. Alle studies hebben hun methodologische zwaktes, waardoor de gevonden effecten en verbanden nog niet als overtuigend bewijs voor een effect kunnen gelden⁸. Die reserve blijkt ook uit een intensieve casestudie van de recente Rotterdamse verkrachtingszaak, waarbij meerdere Kaapverdische jongens in groepsverband meisjes in hun vriendenkring seksueel misbruikten²⁷. De jongens haalden naar eigen zeggen hun 'kennis' over seksualiteit uit pornofilms. Maar volgens de onderzoekers hadden die jongens ook geen enkele andere informatiebron voor hun seksuele opvoeding. Noch thuis, noch op school hadden de jongens, die uit een zeer gewelddadig en sociaalarm milieu kwamen, geleerd hoe mannen en vrouwen elkaar horen te bejegenen op seksueel gebied. Die situationele kenmerken waren het meest bepalend voor de groepsverkrachtingen.

Of kinderen zich in hun gedrag en houding laten beïnvloeden hangt dus voor een

deel af van wat de media tonen, maar voor een groot deel ook van de kinderen zelf en van hun opvoeding. Dat geldt voor de invloed van beelden met geweld, alcohol en drugs, grof taal gebruik en ook voor seks in de media. Aan de kant van de kinderen is een van de belangrijkste filters bij media-effecten, de mate waarin kinderen een onderscheid kunnen maken tussen fantasie en realiteit. Voor beelden van seks werkt dit echter niet zomaar. In een geweldfilm kan een acteur doen alsof hij doodgaat. Als ouders hun kinderen er dan op wijzen dat het maar een film is kunnen kinderen afstand nemen van zo'n geweldsfilmmaker en zich er niet door laten beïnvloeden. Kinderen worden dan minder bang of nemen het geweld minder snel over in hun eigen gedrag. Bij seks en erotiek zijn de effecten van seksbeelden niet zomaar tegen te gaan door kinderen erop te wijzen dat het maar een film is. Bij het spelen van een expliciete seksscène voelt een acteur of actrice toch echt enige opwinding als diens lichaam op erogene plaatsen wordt betast en acteurs staan bij een naaktscène in een film werkelijk bloot voor de camera. Hetzelfde geldt voor webcamfilmpjes die op internet zijn te downloaden; zowel bij professionele stripacts als bij jongeren die zich ooit door een (ex-)vriendje hebben laten verleiden om kleding uit te trekken voor de webcam gaat het om echte personen. Bovendien zijn er ook de nodige tekenfilms (Japanse Hentai) waarin de erotiek hoogtij viert en de onechtheid van de productie de seks niet minder expliciet maakt. Kortom, als ouder kun je dus moeilijk aangeven dat die personen maar doen alsof.

Als ouders merken dat jonge kinderen onder de twaalf jaar opzettelijk naar sekssites, of erotische programma's en films zoeken, doen ze er goed aan om dat toch met hun kinderen te bespreken²⁸. Bij jonge kinderen is het meestal een vorm van nieuwsgierigheid die is aangewakkerd door opmerkingen van oudere leeftijdgenoten. Ouders kunnen dan aan hun kinderen proberen uit te leggen dat seks in de media heel anders wordt voorgesteld dan dat het in de werkelijkheid is. Films, televisieprogramma's en internet geven doorgaans een veel te romantische voorstelling van seksualiteit en romantiek of geven het beeld dat seks vooral extreem, 'kinky' en uitzonderlijk moet zijn. Praten met kinderen over wat 'normaal' is, wat de risico's zijn van seksueel gedrag of dat verliefdheden en seksuele gevoelens per persoon heel erg kunnen verschillen kan jonge kinderen helpen beter om te gaan met beelden van seks, romantiek en relaties. Voor de computer kan het verstandig zijn een filter aan te schaffen om het bezoeken van erotische websites onmogelijk te maken en soms is het ook wijs om nog maar even te wachten met het installeren van een webcam tot kinderen oud genoeg zijn om daar verstandig mee om te gaan. Bij oudere kinderen en jongvolwassenen krijgt het bekijken van films, programma's, jongerenbladen en sites met erotiek en romantiek een belangrijke functie, omdat kinderen op die leeftijd zo sterk op zoek zijn naar hun identiteit en hun eigen seksuele ontwikkeling. Het is daarom niet vreemd als een puber extra geïnteresseerd is in seks in de media. Maar ook nu is het belangrijk dat ouders hun kinderen helpen om daar op een verstandige manier mee

om te gaan. Uitleggen dat seks op het internet en in andere media meestal sterk afwijkt van wat 'gewoon' is blijft belangrijk. Zowel jongens als meisjes moeten leren dat seksuele gevoelens privé zijn en dat het respect voor wat iemand anders in een relatie wil heel belangrijk is. Ook is het goed als ouders hun kinderen bijbrengen dat ze nooit zomaar afspraken moeten maken met mensen die ze via internet hebben leren kennen. In de praktijk zijn vooral kinderen tussen de twaalf en zestien jaar gevoelig voor de vleierij van anderen op het internet en geven ze soms wel erg gemakkelijk gehoor aan de wensen van die onbekenden. Voor het gebruik van de computer en de televisie kunnen ouders eventueel ook afspraken maken over hoe lang er per dag gesurfd en gekeken mag worden om het excessieve mediagebruik binnen de perken te houden.

Sommige ouders hebben er moeite mee om met hun kinderen over seks en intieme gevoelens te praten. Om die ouders een steuntje in de rug te geven zijn er de picto-

grammen van *Kijkwijzer*. Televisieprogramma's, bioscoopfilms en dvd's en video's waarin seks voorkomt krijgen het pictogram met de voetjes en de leeftijdsaanwijzing 12 jaar of 16 jaar. Mediaproducties die op 16 jaar geclassificeerd zijn bevatten relatief veel scènes met seks, of tamelijk expliciete beelden van seksuele handelingen of van geslachtsorganen. Films of programma's waarin verkrachtingen voorkomen en waarin het gedrag van de verkrachter niet uitdrukkelijk wordt afgekeurd krijgen ook de leeftijdsaanwijzing van 16 jaar, maar dan met het symbool van een vuistje omdat het gaat om (seksueel) geweld. Wanneer een programma of film vanwege de seks op 12 jaar is geclassificeerd, gaat het meestal om producties waarin de seksuele handelingen minder uitdrukkelijk of langdurig te zien zijn. Voor videogames wordt er ook gewaarschuwd als er scènes in voorkomen met seks, ook dan kan zo'n spel via een PEGI-leeftijdclassificatie afgeraden worden voor onder de 12, 16 of 18 jaar.

Meer weten?

Specifieke informatie over media en opvoeding is onder andere te vinden op www.jeugdenmedia.nl, www.mijnkindonline.nl, www.reclamerakkers.nl, www.zappouders.nl
Informatie over de *Kijkwijzer* en het NICAM is te vinden op www.kijkwijzer.nl
Informatie over de PEGI-classificatie van videogames staat op www.pegi.info;
Antwoorden op vragen over opvoeding zijn te vinden op www.oudersonline.nl en op www.jeugdinformatie.nl

Colofon

Auteur: Peter Nikken
Dit artikel is een uitgave van NIZW Jeugd
Postbus 19152, 3501 DD Utrecht
Telefoon: (030) 230 63 11
Fax: (030) 231 96 41
E-mail: jeugdenmedia@nizw.nl
Internet: www.jeugdinformatie.nl
© Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) 2006

- ¹ Dam, M. van, & Dijsselbloem, J. (2005). *Vergroving van seks op tv*. De Volkskrant, 5 november 2005. <http://www.pvda.nl/download.do/id/300020096/cd/true/>
- ² Valkenburg, P., Beentjes, H., Nikken, P., & Tan, E. (2002). Kijkwijzer: The Dutch rating system for audiovisual productions. *Communications*, 27, 79-102.
- ³ Peeters, A., & Valkenburg, P. (1999). *Classificatie van audiovisuele media: Wat willen ouders?* Hilversum: NOS Kijk- en Luisteronderzoek.
- ⁴ Kunkel, D., Cope-Farrar, K., Biely, E., Farinola, W., & Donnerstein, E. (2003). *Sex on TV 3*. Menlo Park, CA: Henry J. Kaiser Family Foundation.
- ⁵ Donnerstein, E., & Smith, S. (2001). Sex in the media. In: D.G. Singer, & J.L. Singer (eds.) *Handbook of Children and the Media*. Thousand Oaks: Sage Publications, pp. 289-307.
- ⁶ Malamuth, N. & Impett, E. (2001). Research on sex in the media: What do we know about effects on children and adolescents? In: D.G. Singer, & J.L. Singer (eds.) *Handbook of Children and the Media*. Thousand Oaks: Sage Publications, pp. 269-287.
- ⁷ Aubrey, J. (2004). Sex and punishment: An examination of sexual consequences and the sexual double standard in teen programming. *Sex Roles*, 50, 505-514.
- ⁸ Escobar-Chaves, S., Tortolero, S., Markham, C., Low, B., Eitel, P., & Thickett, P. (2005). Impact of the media on adolescent sexual attitudes and behaviors. *Pediatrics*, 116, 303-326.
- ⁹ Ward, L. (2003). Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: A review of empirical research. *Developmental Review*, 23, 347-388.
- ¹⁰ Peterson, J., Moore, K., & Furstenberg, F. (1991). Television viewing and early initiation of sexual intercourse: Is there a link? *Journal of Homosexuality*, 21, 93-118.
- ¹¹ Bryant J. & Rockwell S. (1994). Effects of massive exposure to sexually oriented prime-time television programming on adolescents' moral judgement. In: D. Zillmann, J. Bryant, A. Huston (eds.), *Media, children and the family*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- ¹² Collins, R., Elliott, M., Berry, S., Kanouse, D., Kunkel, D., Hunter, S., & Miu, A. (2005). Watching sex on television predicts adolescents' initiation of sexual behavior. *Pediatrics*, 114, e280-e289. via: <http://pediatrics.aappublications.org/cgi/content/full/114/3/e280>.
- ¹³ Delfos, M. (1999). *Ontwikkeling in vogelvlucht: Ontwikkeling van kinderen en adolescenten*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- ¹⁴ Sheldon, L., Ramsay, G., & Loncar, M. (1995). *'Cool' or 'Gross': Children's attitudes to violence, kissing and swearing on television*. Sydney: Australian Broadcasting Authority.
- ¹⁵ Cantor, J., Mares, M., & Hyde, J. (2003). Autobiographical memories of exposure to sexual media content. *Media Psychology*, 5, 1-31.
- ¹⁶ Baran, S. (1976). Sex on TV and adolescent self-image. *Journal of Broadcasting*, 20, 61-68.
- ¹⁷ Greenberg, B., Perry, K., & Covert, A. (1983). The body human: Sex education, politics, and television. *Family Relations*, 32, 419-425.
- ¹⁸ Collins, R., Elliott, M., Berry, S., Kanouse, D. & Hunter, S. (2003). Entertainment television as a healthy sex educator: The impact of condom-efficacy information in an episode of Friends. *Pediatrics*, 112, 1115-1121.
- ¹⁹ Kalma, A., & Schultz, N. (2003). Televisiekijken en de bereidheid onveilig te vrijen: Een sekseverschil onder middelbare scholieren. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie en haar Grensgebieden*, 58, 1-8.
- ²⁰ Eggermont, S. (2005). De rol van televisiekijken in seksuele opvattingen van jonge adolescenten: een verkennend cultivatieonderzoek. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 33, 221-232.
- ²¹ Linz, D., Donnerstein, E., & Penrod, S. (1984). The effects of multiple exposures to filmed violence against women. *Journal of Communication*, 34, 3, 130-147.
- ²² Linz, D., Donnerstein, E., & Penrod, S. (1988). Longterm exposure to violent and sexually degrading pictures of women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 758-768.
- ²³ Greeson, L., & Williams, R. (1986). Social implications of music videos for youth: An analysis of the content and effects of MTV. *Youth & Society*, 18, 177-189.
- ²⁴ Huntemann, N., & Morgan, M. (2001). Mass media and identity development. In: D. Singer, & J. Singer (eds.) *Handbook of Children and the Media*. Thousand Oaks: Sage Publications, pp. 309-322.
- ²⁵ Wingood, G., DiClemente, R., Harrington, K., Davies, S., Hook, E., & Kim, O. (2001). Exposure to X-rated movies and adolescents' sexual and contraceptive-related attitudes and behaviors. *Pediatrics*, 107, 1116-1119.

²⁶ McKenzie-Mohr, D., & Zanna, M. (1990). Treating women as sexual objects: Looking to the (gender schematic) male who has viewed pornography. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16, 296-308.

²⁷ Leiden, I. van, & Jakobs, J. (2006). Groepszedenmisdrijven onder minderjarigen: Een analyse van een Rotterdamse casus. Zeist: Uitgeverij Kerckebosch.

²⁸ Pardoën, J., & Pijpers, R. (2005). *Mijn kind online: Hoe begeleid je je kind op internet*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.